

"Apina rummun kanssa" (Mavpa z barabanom, 2008), Oleksiy Bordusov ja Volodymyr Manžos, sarjasta "Mielenkiintoisia kertomuksia" (Interesni kazki). Lähde: Wikipedia, Rasal Hague.

Kiova – Ukrainan menneisyys ja tulevaisuus talojen seinillä

Päivä sen jälkeen, kun Venäjän presidentti Putin julisti tunnustavansa Donetskin ja Luhanskin nukkevaltioiden itsenäisyyden 21. helmikuuta 2022 pyysin kiovalaisia tuttuani lähettämään kuvan Kiovan seinämaalauksista ja liittämään mukaan muutamia ajatuksia siitä, mitä seinämaalaukset – tai juuri Kiovan tapauksessa myös katutaide – heissä herättävät. Vain yksi ehti vastata: hänen sähköpostinsa tuli yöllä kello yhdeltä kaksi päivää myöhemmin, 24. helmikuuta. Pari tuntia myöhemmin ensimmäiset ohjukset iskivät Kiovan liepeille. Oli liian vaarallista lähteä ottamaan kuvia kaupungille. Loput tämän tekstin kuvista on otettu aikaisemmin, ja ne löytyivät joko kiovalaisten puhelinten arkistoista tai internetin julkisilta sivuilta.

Seinämaalausten kiehtovuus ja moniulotteisuus piilevät siinä, että niissä yhdistyy niin graffitin laitton vandalismi, museotaiteen romanttinen esteettisyys, kitschin yksiselitteisyys, symbolismin monitulkintaisuus kuin kadun poliittinen kannanotto muistiin, tunteeseen ja jokapäiväiseen elämään. Toisin kuin monumentit, seinämaalaukset usein taiteilevat yksityisen ja kollektiivisen muistin rajalla. Tämän lisäksi seinämaalaukset ovat konkreettisesti

kytköksissä tiettyyn kaupunkiin, sen kaupunginosaan ja katuun, tiettyyn rakennukseen ja sen pinnan muotoihin, ja paikan arkkitehtuuriin. Seinämaalaukset viihdyttävät, rakentavat kaupunkitilaa, mutta myös pakottavat ohikulkijat dialogiin. Niiden dialogisuus näkyy myös siinä, että harva seinämaalaus on kenellekään yhdentekevää: niitä kriminalisoidaan, sotketaan, ylistetään tai myydään eteenpäin.

Seinämaalaukset Kioassa ja muualla Ukrainassa sukeutuivat aikaisemmista katugraffiteista. Graffitit kertovat taistelusta julkisesta paikasta ja merkityksien liittämistä konkreettiseen paikkaan, modernissa maailmassa usein harmaaseen betoniseinään. Poliitiikka on tavalla tai toisella ollut melkein aina läsnä seinämaalauksissa; kooltaan pienet seinämaalaukset saattavat puhutella mikropoliitiikkaa, suuremmat ottavat usein kantaa yhteiskunnallisesti keskeisiin kysymyksiin. Varhaisia ja nykyaikaiselle seinämaalausgenrelle keskeisiä töitä löytyy esimerkiksi meksikolaisten taiteilijoiden Diego Riveran, José Clemente Orozcon ja David Alfaro Siqueirosin töistä 1920–1940-luvuilta. Meksikolaisten seinämaalausten nähdään usein nostaneen genren taiteellisesti ja poliittisesti uudelle tasolle. Niissä korostuivat tavallisen kansan kärsimys, sodanvastaisuus ja taistelu vapauden ja hyvän puolesta. Sosialistinen realismi jatkoi seinämaalauksen poliittista perintöä luoden tosin oman kuvastonsa, jonka tarkoituksena oli iskostaa tiettyjä arvoja ohi kulkeviin kansalaisiin. Vaikka katutaide on säilyttänyt radikaaluitensa, viimeistään Banksy teki siitä myös salonkikelpoisen – ja kaupallisen – esteettisen taiteen muodon.

Kiovan neuvostoajan jälkeiset seinämaalaukset ovat enimmäkseen 2000-luvun puolelta. Varhaisimmat niistä ovat symbolistisia, jopa surrealistisia. Niissä on jäljellä graffitin värikykyys, eikä yhteys kansallisiin ”suuriin” kysymyksiin ole vielä dominoiva. Vuonna 2001 Oleksiy Bordusov (taiteilijanimeltään AEC) ja Volodymyr Manžos (tait. Waone) yhdistivät voimansa ”Mielenkiintoisia kertomuksia”-duoksi (*Interesni kazki*). Heidän työnsä ovat olleet keskeisiä Kiovan seinämaalausten ja katutaiteen kehityksessä.

Sarja ”Mielenkiintoisia kertomuksia” oli ensimmäisiä ”laillisia” seinämaalauksia Kioassa. Sarjassa tavalliset sarjakuvahahmot yhdistyvät surrealistiseen maailmaan. Vuonna 2008 tehdyssä ”Apina rummun kanssa”-työssä myrsky nousee teekupista, apina puhuu tyhjyydessä leijuvan pään kanssa ja pieni laatikko räpyttelee ilmassa. Osa työstä on tuhoutunut rapistuneen seinän takia.

Vuonna 2009 Muralissimo-festivaali kutsui ukrainalaisia ja ulkomaalaisia katutaiteilijoita Kioaan. Vuosi myöhemmin festivaali uusittiin, tällä kertaa yhteistyössä Kiovan kaupungin kanssa, ja kanvaasina toimivat asuintalojen seinät. Vuoden 2012 jalkapallon Euroopan mestaruuskilpailut tekivät katutaiteesta hyvin suosittua, ja Kiovan kaupunginhallitus kampanjoi siitä kaupungille uutta ilmettä. Vuonna 2013 Ranskalainen kevät-festivaali toi jälleen kerran taiteilijoita niin Ukrainasta kuin ulkomailta Kioaan ja tämän jälkeen melkein vuotuisina toistuneet festivaalit ovat kasvattaneet katutaiteen suosiota Kioassa. Seinämaalausten tarkkaa lukumäärää ei tiedetä, mutta vuonna 2021 niitä laskettiin olevan yli 170.

Seinämaalausten teemat vaihtelevat symbolistisista ja surrealistisista paikkaansa konkreettisesti sisällytettyihin maalauksiin. Kuitenkin seinämaalausten poliittisen luonteen vuoksi valtaosa ottaa kantaa Ukrainan nykyhistorian vaiheisiin kuten vuoden 2014 ns. Arvokkuuden vallankumoukseen, Krimin miehittämiseen, taisteluun vapaudesta ja itsenäisyydestä. Vuoden 2014 seinämaalaukset käsittelevät suuria kysymyksiä: vapaus, itsenäisyys, toivo. Näihin teemoihin viittasivat myös useimmat alle kootut tekstit, joita kiovalaiset lähettivät minulle maaliskuussa 2022.

Saša Podoliak valitsi ”Uudelleensyntymisen” (*Vidrodžennja*, 2014). Saša kirjoittaa: ”Siinä on selvä tarina, tavallinen kuva: Ukrainaa symboloi nainen tyyliteltyssä, modernisoidussa kansallispuvussa. Seinämaalauksen taivas yhtyy Kiovan taivaaseen; maa puolestaan kaupungin katuun. Symboliikassaan seinämaalauksessa ei kuitenkaan sorru saksalaisen ritarikunnan goottilaiseen tragediaan tai alakuloon eikä bolševikkimaiseen yli-ihmisyyteen. Seinämaalauksessa ei myöskään ole ukrainalaisen romantiikan surua tai epätoivoa. Sen sijaan käden ele osoittaa rauhallisuutta, päättäväisyyttä ja suojelemista.” (Saša Podoliak 2.3.2022).

Katutaide kutsuu ohikulkijat dialogiin tietystä tilasta ja ajasta. Kiovoissa tämä on tarkoittanut usein sotaa ja rauhaa. Saša Podoliak näkee kuitenkin ”Uudelleensyntymisessä” symbioosin maaseutua symboloivan kansallispuvun ja urbaanin arkkitehtuurin välillä. Työ osoittaa Ukrainan olevan yhtä paljon urbaanin kuin maaseudun saavutusten tulosta. Puu naisen rinnassa kuvastaa myös vahvaa sidettä maahan. Etualan viiksekkäät miehet tuovat kaupunkiin historian ulottuvuuden: ukrainalaiset kaupungit ovat syntyneet varhaisempien sukupolvien ajatuksissa, mutta myös itse valtio on kollektiivisen aatteen saavutus. Nuori poika kämmenellä puolestaan on ”kuin kuka tahansa meistä nykyaikana”. Poika on pieni verrattuna valtavaan Ukrainaan, mutta samalla tasolla kuin Ukrainan kasvat, he katsovat toisiaan ja puhuvat toisilleen, ovat osa toistensa olemusta. ”Minulle tämä on terve suhde yli-inhimilliseen”, Podoliak kirjoittaa.

Nykyaika heijastuu seinämaalauksessa myös kritiikin kautta. ”On tietenkin niin tavallista että oppineet viiksekkäät miehet, juuri miehet, esitetään perustana jollekin” ja ”naishahmo on liiankin ilmeinen viittaus Berehynjaan”, slaavilaisen mytologian kodin ja sydämen jumalattareen. Kuitenkin seinämaalauksen pop-taiteenomaisessa asussaan tämä ”symbolisuus saa aikaan oikeastaan vain naurun”. Viimeiseksi mieleen jääkin seinämaalauksen nimi: ”Uudel-

”Uudelleensyntyminen” (*Vidrodžennja*, 2014), Julien Malland ja Oleksiy Kislov. Lähde: ZeFt.in.ua.

leensyntyminen’, sillä se on kohta Ukrainassa hyvin ajankohtainen”, Saša Podoliak tiivistää.

Politiikkaan kuuluu myös muutos. Oleksiy Bordusov ja Volodymyr Manžos kuvaavat muutosta hyvän ja pahan taisteluna. ”Ukrainan pyhä Yrjö” (*Svjati Juri*, 2014) on Bordusovin tulkinta. Andriy Nakonechnyi kirjoittaa: ”Pyhää Yrjöä symboloi tässä ukrainalainen kasakka-haukka, joka puolustaa maataan pahaa vastaan.” Sekä haukalla että käärmeellä on paikkansa slaavilaisessa mytologiassa. Haukka symboloi aurinkoa sekä voittoa. Kaksipäinen paholaista symboloiva käärme puolestaan hyökkää niin oikealta kuin vasemmalta, idästä ja lännestä. Andriy jatkaa: ”Tästä seinämaalauksesta on tullut uudelleen ajankohtainen. Jos pääsen pois pommien värisyttämästä Kiovasta, haluan vielä nähdä tämän, rauhallisessa Ukrainassa, joka on vapaa miehittäjistä, tankeista ja pommeista.” (Andriy Nakonechnyi, 7.3.2022)

”Ukrainan Pyhä Yrjö” (*Svjati Juri*, 2014), Oleksiy Bordusov. Lähde: zeft.in.ua.

Volodymyr Manžosin ”Aika muutokselle” (*Tsas zmin*, 2014), jatkaa hyvän ja pahan välistä taistelua. Seinämaalauksen oikean alakulman palavat renkaat ja tankki liittävät tapahtumat vuoden 2014 kansannousuun. Monikätkinen kasakka puolestaan yhdistää intialaisen Šivan, tuhon jumalan, ja ukrainalaisen kansannousun yhteiseen rintamaan synkästä lammesta kohoaavaa käärmepaholaista vastaan. Lähempi tarkastelu osoittaa lassotetun paholaisen pään olevan Putinin pää. Kasakan takana hautakivessä on latinalainen kirjoitus ”*Novus ordo seclorum*”, joka löytyy myös USA:n valtion leimasta. Se viittaa uuden ajan syntyyn. Tässä yhteydessä hautakiven ympärillä kiemurteleva käärme tosin kuvastaa enemmän uuden ajan kuolemaa. Seinämaalauksen yläosa kuvaa puolestaan hyvän ja pahan taistelua taivaissa, mutta myös ihmisen sielussa. Valeutisia suoltava käärme on lukinnut ihmiset tiimalasiin, joka tekee heistä ajan kuluessa apinoita – yksi apina marssii seinämaalauksen alaosassa kohti Kiovaa

"Aika muutokselle" (Tzas zmin, 2014), Volodymyr Manžos. Kuva: Wikipedia, Rasal Hague.

kalašnikov kädessään. Pirua vastustaa arkkienkeli Mikael. Tätä nykyä Budapestissa asuvan Maša Semašynan mielestä "Aika muutokselle" kertoo, että "muutos voi olla väkivaltainen ja pelottava, jopa silloin kun se on välttämätön". Seinämaalaus muistuttaa häntä myös "yliopiston kirjallisuushistorian kurseista, siitä kuinka Ukrainan kulttuuria ovat rikastuttaneet sen yhteydet muihin kulttuureihin ja perinteisiin. Esiukrainalaisista teoksista löytyy viittauksia niin antiikin kuin keskiajan intialaisiin teksteihin." (Maša Semašyna, 2.3.2022)

Seinämaalausten kyky kytkeä yhteen yksityinen ja julkinen näkyy hyvin Alina Tsvietkovan valitsemassa työssä. Tsvietkova kertoo: "Tämä seinämaalaus on yliopistoni Kiovan Mohyla-

"Elämä ilman kirjallisuutta on kuollut" (Vita sine litteris mors est, 2013), Julien Malland ja Volodymyr Manžos. Lähde: ZeFt.in.ua.

akatemian alueella ja mielestäni se on täydellinen metafora sille uudelle maailmalle, jonka kirjat ja tieto avaavat. Se muistuttaa minua yliopistopäivistäni, jolloin minun täytyi lukea kasoittain kirjoja" (Alina Tsvietkova, 1.3.2022). Seinämaalaus on Volodymyr Manžosin ja Julien Mallandin vuonna 2013 osana Ranskalainen kevät -festivaalia tekemä. Latinalainen teksti *"vita sine litteris mors est"* kertoo että elämä ilman kirjallisuutta on kuollut.

"Tyttö ja lintu" (Divtšynka i ptah, 2015), Oleksandr Korban ja Taras Arm. Lähde: ZeFt.in.ua.

”Tyttö ja lintu” on Oleksandr Korbanin ja Taras Armin tekemä seinämaalaukseen Synoozerna-kadulla, Kiovan ulomman kehätien lähellä, kaukana Kiovan keskustasta ja lähempänä nyt tuhoutun Irpinin kaupunkia. Kansalliset värit, keltainen ja sininen, maa ja taivas, kertovat Oksana Soloviovan sanoin ”300 vuotta kestäneestä Venäjän yrityksestä assimiloida ukrainalainen kulttuuri ja varastaa sen historia. Ukraina säilytti kielensä, kulttuurinsa, taisteli takaisin itsenäisyytensä kaikista esteistä huolimatta. Ja nyt uudestaan Venäjä yrittää varastaa itsenäisyytemme.” (Oksana Soloviova, 6.3.2022). Tässä seinämaalauksessa ”näen Ukrainan tulevaisuuden – lapsemme, jotka tuovat valon, rauhan ja hyvinvoinnin. Lapsemme ovat tulevaisuus ja suurin syy taistella ja voittaa tämä sota. Sydämeni vuotaa jokaisen lapsen vuoksi, joka ei tule näkemään tätä tulevaisuutta, korvaamaton menetys. Ukraina ei ole Venäjä!”

Seinämaalaukseen yhdistyy usein myös integraaliksi osaksi ympäristöään. Oleksandr Shapoval valitsi australialaisen Guido van Heltenin tekemän maalauksen, jonka motiivina ovat ukrainalaiseen *vyšyvanka*-tyyliin kirjailut vaatteet, jotka tietenkin usein yhdistyvät juuri kansalliseen kulttuuriin. Niin myös tässä teoksessa, jossa Ukrainaa symboloi nainen. Oleksandr Shapoval kirjoittaa: ”Joka kerta kun kuljen tämän seinämaalauksen ohi, mieleeni ilmestyy kuva nuoresta maasta, sen pittoreskista luonnosta ja ikivanhoista perinteistä, maasta jolla on vielä kaikki edessään. Se symboloi minulle Ukrainaa: nuori, kaunis, uniikki.” (Oleksandr Shapoval, 24.2.2022).

Saako myös turisti valita oman seinämaalauksensa? Valitsin ranskalaisen Julien Mallandin (tait. Seth) maalaaman keinuvan tytön *Back to School* -projektista. Tämä seinämaalaukseen voi olla vain turistin valitsema, sillä se ei edes ole Kiovyssä, vaan Popasnyassa, muutama kilometri länteen Luhanskin nukkevaltion rajalta. Se puhuttelee kuitenkin juuri nyt erityisen voimakkaasti: sodan jälkeen tulee aina leikki, Ukraina ei häviä, me tulemme vielä keinumään; tähän verrattaessa sota tulee aina epäonnistumaan, sillä leikin rajana on vain sininen taivas.

Puolalais-ruotsalainen toimittaja Maciej Zaremba kirjoitti sodan syytyttyä *Dagens nyheterissä* (25.2.2022), ettei Venäjän sotaa Ukrainassa voiteta tankein, eikä sitä voiteta yksin

”Tyttö vyšyvankassa” (*Divtšyna v vyšyvantsi*, 2015), Guido van Helten, Kuva: Oleksandr Shapoval.

"Popasnan keinu" (Balançoire de Popasna, 2017), Julien Malland. Kuva: <https://seth.fr>

Ukrainassa. Tämän sodan loppuminen vaatii ihmisiltä uhrautumista myös Ukrainan ulkopuolella – se vaatii, että ihmiset myös länsimaissa ovat valmiita kärsimään omien arvojensa puolesta. Juuri siksi Zaremba pelkää, että Putin voi sen voittaa. Vauraassa lännessä olemme eläneet kuin pellossa viimeiset 30 vuotta, nauttineet halvasta sähköstä, antaneet maapallon tuhoutua siinä sivussa, sallineet hitaasti keittyvän veden tukahduttaa kansalaisyhteiskunnan

Venäjällä, vaientaa opposition. Olemme ostaneet sähköauton ja naureskelleet Olkiluodon viivästyvälle voimalalle: ”niin ranskalaista”. Zaremba kysyy: kuka poliitikko enää uskaltaa vaatia mitään kansalaisiltaan, jotka tietävät mitä mikin maksaa, mutta joilla ei ole mitään ymmärrystä minkään arvosta?

Vaalimistamme yksilönoikeuksista on tullut vain itsekkyyden ja vahvimman hetkellisiä etuja. Oikeudet ovat menettäneet suhteensa valtioon. Niccolò Machiavelli, joka tunnetaan ehkä harhaanjohtavasti vain *Ruhtinaasta*, kirjoitti paljon myös tasavallasta. Hän totesi, että tasavalta eli valtio, jossa yksilöillä on oikeuksia, voi säilyä vain, jos kansalaiset pitävät *virtùn* sydämessään, vaalivat suhdettaan valtioon, käyttäytyvät kuin olisivat osa valtiota. Hän tarkoitti, että yksilön on joskus uhrattava oma yksityinen, Zarembaa lainatakseni, narsistinen etunsa tasavallan säilymisen vuoksi, muutoin korruptio ja lyhytnäköisyys syöksee tasavallan turmioon. Tätä samaa kamppailua käydään nyt Euroopan ja Venäjän välillä. Euroopan energiariippuvuudesta on tullut mantereen henkisen korruption symboli. Kuin käärme Bordusovin ”Ukrainan Pyhä Yrjö”-seinämaalauksessa, se hyökkää Eurooppaan niin oikealta kuin vasemmalta, vahvistuvana sotilaallisena uhkana ja rapautuvana itsenäisyytenä. Se työntää Eurooppaa kohti tuhoa, ja lopulta myös uusi sähköautomme lakkaa toimimasta. Jotta tasavaltamme säilyy, on horisontin kasvettava. Poliitiikan ajan perspektiivin on ulotuttava pidemmälle kuin seuraavaan kvartaaliin. Se tulee sattumaan, koska laajempi horisontti pakottaa siirtämään katseen omasta navasta ylös.

Jaakko Turunen

Lisätietoa Ukrainan seinämaalauksista

Interesni kazki: <http://interesnikazki.blogspot.com> (englanniksi)

Interaktiivinen kartta Kiovan seinämaalauksista: <https://kyivmural.com/en/index> (englanniksi)

ZeFt – Ukrainan nähtävyydet, kategoria seinämaalaukset: https://zefit.in.ua/filter/?_sft_category=murali (ukrainaksi)

Kuvat

Oleksiy Bordusov ja Volodymyr Manžos: Apina rummun kanssa ([https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8_%D0%9A%D0%B8%D1%94%D0%B2%D0%B0#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:%D0%A0%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D1%96_24_\(20201111\).jpg](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8_%D0%9A%D0%B8%D1%94%D0%B2%D0%B0#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:%D0%A0%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D1%96_24_(20201111).jpg) tarkastettu 8.3.2022)

Julien Malland ja Oleksiy Kislov: Uudelleensyntyminen (<https://zefit.in.ua/murali-podilskogo-rajonu-kiyiv/> tarkastettu 14.3.2022)

Oleksiy Bordusov: Pyhä Yrjö (<https://zefit.in.ua/murali-shechenkivskogo-rajonu-kiyiv/> tarkastettu 14.3.2022)

Volodymyr Manžos: Aika muutokselle (https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:%D0%A7%D0%B0%D1%81_%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD_18112020.jpg tarkastettu 24.3.2022)

Julien Malland ja Volodymyr Manžos: Elämä ilman kirjallisuutta on kuollut (<https://zefit.in.ua/murali-podilskogo-rajonu-kiyiv/> tarkastettu 14.3.2022)

Oleksandr Korban ja Taras Arm: Tyttö ja lintu (<https://zefit.in.ua/murali-svyatoshinskogo-rajonu-kiyiv/> tarkastettu 14.3.2022)

Guido van Helten: Tyttö vyöyvässä (kuva: Oleksandr Shapoval)

Julien Malland: Balançoire de Popasna (Popasnan keinu) ©Julien Malland (<https://seth.fr/en/portfolio/popasna-2-2/> tarkastettu 14.3.2022)